

Zamach na Napoleona Bonaparte w Kamieńcu Suskim w posiadłości rodziny Dohnów w 1807 roku

Recenzja książki Józefa Włodarskiego *Napoleon w Kamieńcu*.

Drama historyczna w trzech częściach. Część pierwsza *Zamach*, Wydawnictwo URAN, Pasłęk 2024, wydanie drugie, ss. 76: *Słowo wstępne*, akty I–III, 18 ilustracji kolor. + ilustracje reklamowe, 2 mapy historyczne. ISBN: 978-83-60138-96-0

Nakładem elbląskiego Wydawnictwa URAN ukazała się w kwietniu 2024 roku pierwsza część udramatyzowanej trylogii *Napoleon w Kamieńcu* autorstwa Józefa Włodarskiego – historyka, pełniącego w Uniwersytecie Gdańskim w latach 2005–2008 obowiązki dziekana Wydziału Filologiczno-Historycznego, następnie w latach 2008–2016 sprawującego funkcję prorektora do spraw studenckich. Tematyka wymienionej dramy historycznej wiąże się bezpośrednio z naukowymi zainteresowaniami dziś już emerytowanego autora oraz wynika z jego przywiązań do rodzimego, warmińsko-mazurskiego terytorium. W zamyśle J. Włodarskiego planowane, kolejne części dramy przedstawią szersze aspekty pobytu cesarza, jego sztabu i części wojsk w późnobarokowym pałacu von Dohnów i okolicy.

Omawiana tu część pierwsza nosi tytuł *Zamach* i jest historyczną prezentacją próby zamachu na cesarza Francuzów w pierwszym półroczu 1807 roku, gdy po zwycięstwie nad Prusami przebywał w Kamieńcu Suskim. W tym czasie, w kręgu pruskich wojskowych inspirowanych przez Anglię i Rosję, powstał plan ataku siłami

wydzielonego pododdziału Czarnych Huzarów na cesarską kwaterę w Kamieńcu. Autor dokonuje udratyzowanej rekonstrukcji przygotowań spiskowych, ich działań w ukryciu, szukania porozumień z miejscowymi i pałacową służbą, zamieszania związanego z istnieniem cesarskiego sobowtóra, by ostatecznie dojść do decydującego momentu zakończonego nagle odwołaniem akcji. Równoległy, utajniony nurt akcji rozgrywa się w gabinecie Napoleona, który uzyskuje pełne informacje od oficera francuskiego wywiadu. Przedstawione zdarzenia rozgrywające się w pałacowej Kwaterze Głównej, w okolicznych lasach, na jeziorach oraz w siedzibach mieszkańców nie tylko należą do historii tych ziem, ale także dopełniają wiedzę o przebiegu kampanii napoleońskiej.

Wybór dramy historycznej jako formy przedstawienia tematu jest umotywowany historycznością zdarzeń, cechami gatunku i zauważalną odpowiedniością czasu akcji utworu do czasu powstawania pojęcia dramy. Dramę wprowadził do literatury Denis Diderot – francuski filozof XVIII wieku. Zalecał on rezygnację z tragicznej katastrofy, czy też z komediowego wstrząsu terapeutycznego na rzecz zaprezentowania losu bohaterów i ich bezpośredniego życia. Wśród cech gatunku podkreślał prawdopodobieństwo akcji i historycznego tematu, mimetyczność prezentacji oraz zasadę *bienséance* – odpowiedności. W toku scenicznej prezentacji bohaterowie dramy uwikłani w swoje przyzwyczajenia i w codzienność (mimo spiskowych napięć) stają się bliżsi odbiorcom.

Przechodząc do utworu – akcja obejmuje wydarzenia od 1 kwietnia do 6 czerwca 1807 roku, rozgrywające się po zwycięskich walkach armii Napoleona z woj-

skami króla Fryderyka Wilhelma III, czyli podczas odpoczynku legionów napoleońskich i planowania działań przeciw Rosji. Biografowie podkreślają, że był to najspokojniejszy okres w życiu cesarza, który jednakże systemem rozkazów korespondencyjnych kierował polityką europejską. Zarazem jest to sceniczny obraz „międzywojnia”, czas sytuowania wielkiego wojska w rzeczywistości polskiej, budowania relacji francusko-polskich, głównie czas działania wyspecjalizowanego pruskiego oddziału Czarnych Huzarów. Zaufany oficer francuskiego wywiadu informuje cesarza o przygotowywanym zamachu. Rozwój tej właśnie sytuacji pełnej napięć, tajnych działań spiskowców mających na celu znalezienie sprzymierzeńców wśród służby i mieszkańców oraz myląca plany postać sobowtóra cesarza decydują o dynamice zdarzeń dramy. Relację o przebiegu zdarzeń zawdzięczamy dociekliwym kwerendom autora, który dotarł do protokołów zeznań świadków wydarzeń, do literatury pamiętnikarskiej i współczesnych biografii cesarza. Niektóre wypowiedzi bohaterów powtarzają kwestie zapisane w dokumentach historycznych. Równocześnie poprzez sposób kształtowania akcji autor włącza przestrzeń mazurskich lasów i jezior w pejzaż europejskiej kampanii Napoleona.

Pod względem edytorskim omawiana książka jest wizytówką Wydawnictwa URAN, którego dostrzegalna staranność objęła pełną koncepcję projektową – odpowiedność kroju czcionki, klasę papieru, udostępnienie historycznych map, zamieszczenie oryginalnych ujęć fotograficznych, wprowadzenie ożywionych duchem epoki pięknych artystycznych obrazów. Zbiór fotogramów pałacu w Kamieńcu, fotografie herbów, zachowanych

pocztówek, pamiątkowych przedmiotów opatrzono wyczerpującym historycznym opisem. W tej całości przemawia też do czytelnika przekaz sponsora książki. Wiele kultury jest w tym spotkaniu rzemiosła z potrzebą wydania historycznej dramy.

Część pierwsza dramy, oparta na bogatych źródłach, nie podaje pełnego wykazu literatury naukowej; autor w *Słowie wstępnym* wyjaśnia, iż kompletny opis bibliograficzny zostanie zamieszczony na końcu trzeciej części. Warto tu jednak wskazać szerzej przedstawioną w tymże wstępie pracę Ericha Joachima *Napoleon in Finckenstein* (Berlin 1906), zawierającą przedruki protokołów przesłuchań świadków pobytu Napoleona w Kamieńcu. Omówieniu recepcji tej publikacji trzeba przyznać walor inspirujący, zachęcający do dalszych kwerend.

Pytanie o lekturę satysfakcję ze spotkania z dramą historyczną *Napoleon w Kamieńcu* wymaga dopowiedzenia, iż rzeczywistą wartość utworu dramatycznego poznamy w toku realizacji scenicznej. Autorski tekst literacki będzie wówczas wzbogacony przez media właściwe scenie. Intencją ich użycia zaznacza autor w didaskaliach. Zapisane treści utworu są w spektaklu przekazywane w scenicznym działaniu bohaterów, ukostiumowany, mówiący aktor działa na podium scenicznym na tle dekoracji, intryguje doborem rekwizytów, scenę ożywia gra barw, światła, modulowanych dźwięków, całości dopełniają muzyka, śpiew oraz efekty maszynierii, dodajmy – ulubione przez Napoleona. Dopiero suma tych elementów umożliwi wysokoartystyczną komunikację dramaturgicznego tekstu z odbiorcą – widzom.

prof. dr hab. Irena Kadulka